

**НАУКОВА ФІЛОЛОГІЧНА
ОРГАНІЗАЦІЯ «ЛОГОС»**

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**«МОВА, ЛІТЕРАТУРА І КУЛЬТУРА:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ»**

13–14 жовтня 2017 р.

м. Львів

УДК 80(063)

ББК 80я43

М 74

Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії:
М 74 Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів,
13–14 жовтня 2017 р. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація
«ЛОГОС», 2017. – 136 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Наукової філологічної організації «ЛОГОС» не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії».

УДК 80(063)

ББК 80я43

Орлова Н. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов

Навчально-науковий інститут іноземних мов
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛОВНИКОВИХ ВИЗНАЧЕНЬ АНГЛОМОВНОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПОЛЯ «PSYCHOLOGY»

Становлення і подальше існування будь-якої науки відбувається паралельно з формуванням і розвитком специфічної для неї термінології, яка досліджується, описується, класифікується і фіксується у словниках, енциклопедіях і довідниках. Тому дослідження психологічної термінології, її лексикографічного опису є невід'ємним елементом і необхідною умовою подальшого розвитку наукового підходу до складання психологічних словників. Метою дослідження є розгляд особливостей наповнення і функціонування англомовних словникових формулювань психологічної термінології.

Англомовні психологічні словники мають галузевий або вузькогалузевий характер, оскільки вони охоплюють поняття і терміни, що належать до сфери психологічної науки. До того ж ці видання є довідниковими словниками, які відносяться до тлумачно-енциклопедичного типу. Серед авторських установок фахових словників-довідників важливе місце посідає спрямованість на певного адресата або аудиторію, тобто мають вузьке призначення. Психологічні англомовні словники розраховані на коло фахівців і людей, які безпосередньо стикаються з психологічною термінологією: студентів психологічних спеціальностей і викладачів вищих навчальних закладів, психологів-практиків, науковців теоретиків, а також нефхівців, які цікавляться доробками психологічної науки. Нами були проаналізовані наступні словники з психології: *the Penguin Dictionary of Psychology* та *the Oxford Dictionary of Psychology*, а також не фаховий словник *the Longman Dictionary of Contemporary English*. Останній у переліку словник містить не лише фахово-специфічну лексику, яка має пряме відношення до психології, тобто є характерною для однієї з наукових шкіл психології та напрямків, або до проведення і опису наукових психологічних досліджень, і слугує для опису поведінкових проявів та мисленнєвих процесів, але й також слова загального характеру, які не мають професійного забарвлення. Найпоширеніша упорядкованість розташування словникових статей у всіх словниках алфавітна. Всі словники слідують наступному порядку: кожна окрема термінологічна одиниця має власну статтю, яка розташована в алфавітному порядку. Багатозначні терміни в психологічних словниках представлені в одній статті. *Insight n.*

1. Clear and deep understanding or perception.

2. The process by which the meaning or significance of a pattern or the solution of a problem suddenly becomes clear, often accompanied by an *aha* experience. ...

3. The capacity to understand oneself, especially the abnormal or pathological nature of aspects of one's behaviour or mental experience that result from a mental disorder; often used to distinguish neurosis, in which insight is typically present, from psychosis, in which it is typically absent [2, c. 380].

Словникові статті містять лексикографічні реквізити, до яких відносяться ареальна приналежність терміна, атрибутивні реквізити, які відносять термін до певного лексичного шару і які відбиваються за допомогою поміток і індексів тематичної сфери або групи, до яких належить термін.

behaviourism *BrE*, behaviorism *AmE* *n* [U] the belief that the scientific study of the mind should be based only on people's behaviour, not what they say about their thoughts and feelings [1, c. 137].

behaviourism *n*. A school of thought of psychology launched in 1913 by the US psychologist John B(roadus) Watson with the theoretical goal of prediction and control of behaviour. ... [3, c. 85].

behaviourism that approach to psychology which argues that the only appropriate subject matter for scientific psychological investigation is observable, measurable behaviour [2, c. 92].

Що стосується особливостей тлумачення психологічних термінів, описання значення слова у словнику є енциклопедичним визначенням, що включає розгорнуте визначення із залученням певної кількості екстралінгвістичного пояснювального матеріалу.

psyche *n* [C, usually singular] technical or formal someone's mind, or their deepest feelings, which control their attitudes and behaviour [1, c. 1400].

psyche

1. The oldest and most general use of this term is by the early Greeks, who envisaged the psyche as the soul or the very essence of life.

2. More conventionally, the condition is limited to mind.

3. The self [3, c. 622].

psychosis /saɪ'kəʊsɪs/ *n*. (*plural* psychoses /-si:z/) [C,U] a serious mental illness that can change your character and make you unable to behave in a normal way [1, c. 1401].

psychosis 1. originally, but now rare, the total mental condition of a person at a specific moment. 2. A psychiatric disorder. *pl. psychoses* [3, c. 637].

Як фахові, так і не фахові словники наводять дані про походження термінів. Крім того, фахові словники містять маркери для організації характеристик терміна більш високого рівня. Так, використання *see* відсилає користувача до близьких за значенням термінів або синонімів, а *see also* відсилає до термінів з тієї галузі або до термінів, що в якомусь сенсі протиставлені наведеному.

Zeitgeber *German* for time giver. In the study of Circadian rhythms, the term is used to refer to whatever particular stimulus configuration provides the neural mechanisms of a particular species with information about temporal cycles [3, c. 883].

Zeitgeber *n*. An environmental clue as to the passage of time, such as the diurnal cycle of light and dark, that tends to calibrate and synchronise a biological clock to the external passage of time. Also called a *synchroniser*. See also ENTRAINMENT [From *German* *Zeitgeber* a timer, from *Zeit* time + *geben* to give] [2, c. 829].

Для виокремлення особливостей словникових дефініцій психологічних термінологічних одиниць в англомовних словниках, насамперед, варто проаналізувати словникові визначення ключових термінів. Так, термін *психологія* 'psychology' у не фахових словниках визначається як «1. [U] the study of the mind and how it influences people's behaviour 2. [U] the mental processes involved in believing in something or doing a certain activity 3. [C, U] what someone thinks or believes, and how this affects what they do» [1, c. 1400], а у спеціалізованих словниках цей концепт має наступні визначення «The study of the nature, function, and phenomena of behaviour and mental experience. The etymology of the word implies that it is simply the study of the mind, but much modern psychology focuses on behaviour rather than the mind, and some aspects of psychology have little to do with the mind. Many textbooks define psychology simply as the study of behaviour, or the science of behaviour, but that too is to exclude much of psychology: the study of cognition, for example, is concerned with behaviour only indirectly, as evidence of mental processes. ...» [2, c. 619] і «Psychology simply cannot be defined; indeed, it cannot even be easily characterised. ... Psychology is what scientists and philosophers of various persuasions have created to try to fulfil the need to understand the minds and behaviours of various organisms, from the most primitive to the most complex. ... As a distinct

discipline, psychology finds its roots a mere century and a half or so back in the faculties of medicine and philosophy. ... Since then, it has been variously defined as 'the science of mind', 'the science of mental life', 'the science of behaviour', etc. All such definitions, of course, reflect the prejudices of the definer more than the actual nature of the field» [3, с. 635]. Як бачимо, фахові словники, на відміну від загальнономовних надають більш детальну дефініцію, що відрізняється від загальноновживаного трактування. Проте, можемо зауважити, що дефініції психологічних термінів як у фахових, так і у не спеціалізованих словниках є практично ідентичними за загальною контентною оцінкою. Крім того, обидва типи словників, що досліджувалися, надають додаткову інформацію, стосовно походження терміну, окремих словотвірних особливостей, часткових граматичних відомостей, як-то фонетичні, графічні, морфологічні варіанти. Але, лише загальні тлумачні словники представляють зразки функціонування понять у словосполученнях і реченнях.

self-image *n* [C] the idea that you have of yourself, especially of your abilities, character and appearance: *positive/good/poor/negative self-image* **Depression affects people with a poor self-image** [1, с. 1581].

Водночас, фундаментальні семантичні ознаки, зафіксовані тлумачними словниками, наявні також й у фахових джерелах.

self-image Generally, the image one has of oneself, the self one supposed oneself to be. Negative self-image is, not surprisingly, associated with a variety of dysfunctions and self-defeating behaviours; positive self-image is linked with psychologically salubrious outcomes. As Karen Horney noted, the important issue is not one's self-image per se but the inevitable disjunction between it and the real self [3, с. 720].

Наступною відмінністю загальнономовних тлумачних словників від фахових психологічних словників є те, що перші орієнтуються на пересічного допитливого читача, що обумовлює вибір мови визначень, а також наявності синонімічного рядку певної номінації, на відміну від галузевих словників, які використовують більш наукову, формальну мову.

phobia *n* [C,U] a strong unreasonable fear of something: [+about] Owen has a phobia about snakes. Some children suffer from school phobia. **Thesaurus:** FEAR – phobic *adj* [1, с. 1301] phobia From the Greek for *fear* or *dread*. In keeping with etymology, specific phobias are properly given Greek root qualifiers, e.g. *pyrophobia*= fear for fire, *nyctophobia*= fear of the night, etc. In standard psychiatric work, a reaction must be shown to display several factors before it can be properly classified as a phobia. Specifically, the fear must be persistent and intense, there must be a compelling need to flee or avoid the phobic object or situation, and the fear must be irrational and not based on sound judgement. [3, с. 581].

Матеріал, що було досліджено, свідчить про те, що в реалізації пояснювальної функції дефініційних словників велике прагматичне навантаження несе базова лексика психологічного дискурсу, а емоційно-експресивне забарвлення сприяє детальнішому опису. Що протиставляє їх фаховим, вузькоспеціалізованим словникам, які переважно фокусуються на конкретнішому поданні матеріалу, що визначається, і враховують особливості аудиторії, на яку вони спрямовані.

Список використаних джерел:

1. Longman Dictionary of Contemporary English for Advanced Learners (5th Ed). (2009) Pearson Education Limited.
2. Colman, A.M. (Ed.) (2009) A Dictionary of Psychology (3d Ed.). Oxford and New York: Oxford University Press.
3. Reber, A. S., Allen, Rh., & Reber, E. S. (Ed.) (2009) The Penguin Dictionary of Psychology (4th Ed). London: Penguin Books.